

Acta Juris Stetinensis

2022, nr 4 (vol. 40), 57–70
ISSN (print) 2083-4373 ISSN (online) 2545-3181
DOI: 10.18276/ais.2022.40-04

Marta Jasińska
dr
Uniwersytet Szczeciński
e-mail: marta.jasinska@usz.edu.pl
ORCID: 0000-0002-2889-0362

Odpowiedzialność dyscyplinarna kuratorów sądowych

Streszczenie

Kuratorzy sądowi pełnią odpowiedzialne zadanie, które wiąże się z koniecznością posiadania odpowiednich kwalifikacji i predyspozycji osobistych, gdyż to od nich zależy resocjalizacja osób im podległych. Kurator musi kierować się odpowiednimi kryteriami moralnymi, a naruszenie przez niego obowiązków podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej, która jest przedmiotem rozważań artykułu. Przedstawiono w nim zasady sądownictwa dyscyplinarnego, jak też zwrócono uwagę na występujące problemy praktyczne związane z niekompletnością uregulowań prawnych. Metodą badawczą wykorzystaną w artykule jest metoda dogmatycznoprawna.

Słowa kluczowe: kuratorzy sądowi, postępowanie dyscyplinarne

Charakterystyka zawodu kuratora sądowego

„Istnieją w społeczeństwie grupy ludzi, które z racji wykonywanego zawodu dźwigają na sobie brzemień szczególnej odpowiedzialności”¹. Osoby te cieszą się szacunkiem ze strony obywateli, jednak w przypadku nadwyrężenia zaufania społecznego doznają mocnego napiętnowania². Dbałość o jakość wykonywania ważnych ze społecznego punktu widzenia zawodów została zagwarantowana w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W art. 17 ust. 1 wskazano, że w drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe reprezentujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony³.

„Zawód kuratora sądowego należy do profesji, których działalność ma wyraźny i nieusuwalny wymiar etyczny”⁴, co niewątpliwie związane jest z nałożonymi na niego obowiązkami. Kurator

przed przystąpieniem do wykonywania obowiązków składa ślubowanie. Zobowiązania w nim zawarte sytuują go w relacji do dobra wspólnego oraz indywidualnego, a także czynią odpowiedzialnym za podejmowanie działań w społecznym i jednostkowym interesie. Jednocześnie, nakładając obowiązek dbania o dobro podopiecznego oraz zachowania tajemnicy zawodowej, stawiają go w moralnie trudnej sytuacji⁵.

Kuratorzy sądowi są też

grupą zawodową, która z uwagi na charakter powierzonych zadań korzysta ze szczególnych uprawnień. Jako wyspecjalizowany organ władzy publicznej, stosując odpowiednio dobrane metody, podejmują działania w zakresie zwalczania patologii wśród członków społeczeństwa, co czyni tę służbę najważniejszym elementem systemu opartego na środkach wolnościowych⁶.

Sądowy kurator zawodowy, będący funkcjonariuszem publicznym, jest ważnym ogniwem w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. Rola kuratora sprowadza

---

1 A. Samek, *Kodeks etyki kuratora sądowego – od kwalifikacji moralnych do kompetencji etycznych*, „Probacja” 2013, nr 2, s. 131, www.arch.ms.gov.pl/pl/probacja/2013/download,2400,7.html (dostęp 10.08.2022).

2 M. Matuszak, *Etyka zawodowa – wyzwanie nowych czasów?*, „Nowe Państwo” 2010, nr 12, s. 58.

3 J. Brzeziński, B. Chyrowicz, W. Poznaniak, M. Toeplitz-Winiewska, *Etyka zawodowa psychologa*, Warszawa 2008, s. 83.

4 I. Lazari-Pawłowska, *Etyka zawodowa bez kodeksu*, „Etyka” 1994, nr 27, s. 177–180.

5 K. Nanowska, *Etyczne dylematy w praktyce zawodowej kuratorów sądowych*, „Edukacja Humanistyczna” 2019, nr 1, s. 157.

6 J. Kusztal, *Podstawy prawne kurateli sądowej*, w: B. Zinkiewicz (red.), *Współczesna kuratela sądowa (wybrane zagadnienia)*, Mysłowice 2006, s. 11.

się do wypełniania zadań o charakterze resocjalizacyjno-wychowawczym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, które związane są z wykonywaniem orzeczeń sądów. Tak odpowiedzialne zadania wymagają posiadania przez osobę wykonującą ten zawód odpowiednich kwalifikacji i predyspozycji, w związku z tym zasadne jest uznanie zawodu kuratora sądowego za zawód zaufania publicznego. Wiąże się z tym nie tylko prestiż, lecz także ciężar spełnienia wyższych kryteriów moralnych niż te, które są wymagane od przeciętnego człowieka, dlatego kurator podlega rygorom odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie swoich obowiązków, co zostało usankcjonowane w ustawie.

Kuratorzy sądowi dzielą się na kuratorów zawodowych i społecznych. Przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej stosuje się wyłącznie do tych pierwszych, gdyż kuratorzy społeczni pełnią swoje obowiązki nieodpłatnie pod nadzorem kuratora zawodowego⁷, ich rola ma jedynie wymiar pomocniczy względem działań kuratora sądowego. Odpowiedzialności dyscyplinarnej nie podlegają również aplikanci kuratorscy, co stanowi odstępstwo od ogólnych reguł funkcjonujących w innych samorządach zawodowych.

Zawodowy model kurateli sądowej ma stanowić gwarancję, że kuratorzy będą stanowić kadrę o należyтым wykształceniu i przygotowaniu zawodowym, mogącą poświęcić nadzorowanemu więcej czasu, dostosowującą się do stawianych wymagań oraz objętą dostateczną kontrolą⁸.

Praca wychowawcza ma na celu

stworzenie dozorowanym możliwości poprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, co powinno skutkować zmianą postaw zgodnie z oczekiwaniami społecznymi, eliminowaniem zachowań z tymi oczekiwaniami sprzecznych oraz wyrównaniem opóźnień w rozwoju prospołecznej osobowości⁹.

7 P. Pomianowski, T. Lewiński, W. Kruszyński, *Orzecznictwo organów dyscyplinarnych w wybranych zawodach zaufania publicznego*, Warszawa 2016, s. 93, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/17792/Orzecznictwo_organow_dyscyplinarnych_w_w.pdf?sequence=1&isAllowed=y (dostęp 10.08.2022).

8 A. Brudnoch, B. Grabowska-Moroz, *Status zawodowych kuratorów sądowych w polskim wymiarze sprawiedliwości*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Analizy i rekomendacje 2016, nr 3, s. 4, www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2017/01/HFPC_analzy_I_rekomendacje_3_2016_Kuratorzy.pdf (dostęp 10.08.2022); K. Gromek, *Kuratorzy sądowi. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 13.

9 A. Baładynowicz, *Sposób postępowania resocjalizacyjnego wobec skazanych w warunkach kurateli*, w: F. Kozaczuk (red.), *Resocjalizacja instytucjonalna. Perspektywy i zagrożenia*, Rzeszów 2004, s. 97–101.

Należy uznać za zasadne stwierdzenie, że

od kuratorów sądowych, ich postawy oraz stosowanych metod pracy w znacznym stopniu zależy zaangażowanie podopiecznych w proces readaptacji społecznej w ramach wykonywania kar, zatem nie bez znaczenia jest charakter kompetencji, także moralnych, którymi dysponują ci pierwsi¹⁰.

Jednym z wymagań stawianych kuratorom sądowym jest wymóg nieskazitelnego charakteru, który można postrzegać jako posiadanie następujących „cech właściwych dla pożądanego wzorca osób, od których wymaga się takiej postawy”¹¹. „Osoby zaangażowane w pomoc innym winne charakteryzować się określonymi kompetencjami, do których należy zaliczyć: czynną dobroć, życzliwość, odpowiedzialność”¹², cechy te niewątpliwie pozwolą na efektywną pracę z osobami, znajdującymi się na granicy prawa.

Ustawa o kuratorach sądowych (zwana dalej u.k.s.)¹³

ma charakter ustrojowy, precyzuje miejsce tej grupy zawodowej w strukturze wymiaru sprawiedliwości, zarysowuje ogólny charakter zadań wykonywanych przez kuratorów. Reguluje organizację kuratorskiej służby sądowej w ramach sądu, określa ścieżkę kariery, zakreśla kompetencje samorządu zawodowego kuratorów zawodowych oraz zasady podlegania odpowiedzialności dyscyplinarnej¹⁴.

Poza zasadą sumienności i rzetelności oraz obowiązkiem przestrzegania przepisów prawa należy zwrócić uwagę na obowiązek kierowania się zasadami etyki zawodowej. Niemniej jednak za uchybienie temu obowiązkowi kurator nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej, co stanowi rozwiązanie bardzo nietypowe na tle ogółu zawodów zaufania publicznego¹⁵.

Z analizy dostępnej literatury i ustaw regulujących funkcjonowanie takich zawodów jak: lekarz, adwokat, prokurator, sędzia, nauczyciel, pracownik socjalny, czy wreszcie kurator wynika, że samorząd danego zawodu zobowiązany jest powołać kodeks etyki tego zawodu¹⁶.

---

10 K. Nanowska, *Etyczne dylematy...*, s. 154.

11 T. Ereciński, J. Kudowski, J. Iwulski (red.), *Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądowniczej*, Warszawa 2002, s. 167.

12 A. Samek, *Kodeks etyki kuratora sądowego...*, s. 130.

13 Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U. z 2001 r., poz. 167, zwana dalej u.k.s.).

14 A. Brudnoch, B. Grabowska-Moroz, *Status zawodowych kuratorów sądowych...*, s. 2.

15 S. Stasiorowski, *Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna sądowego kuratora zawodowego*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2012, nr 1, s. 100.

16 A. Samek, *Kodeks etyki kuratora sądowego...*, s. 131.

Organem samorządu zawodowego kuratorskiej służby sądowej jest Krajowa Rada Kuratorów, której to ustawodawca powierzył zadanie „uchwalanie kodeksu etyki kuratora sądowego”. Na podstawie przepisów ogólnych Kodeksu Etyki Kuratora, można określić modelową sylwetkę kuratora, zgodnie z którą kurator powinien być osobą przede wszystkim kompetentną, efektywną, prawą i tolerancyjną¹⁷.

Uzasadnieniem dla tworzenia kodeksów etyki zawodowej jest uwypuklenie „ważnych moralnych obowiązków związanych z wykonywaniem danego zawodu”¹⁸, „w szczególności – by przywoływały normy nieoczywiste, niezakorzenione w powszechnej moralności”¹⁹. Normy te są

użyteczne, ponieważ wykonywanie obowiązków przez przedstawicieli niektórych profesji wiąże się z robieniem rzeczy, które mogłyby zostać uznane za przekroczenie uprawnień, a posiadanie specjalnych przywilejów oznacza, że przedstawiciele określonych zawodów mogą działać w sposób dla innych niedopuszczalny²⁰.

Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej kuratorów zawodowych

Odpowiedzialność dyscyplinarną można rozumieć jako instytucję prawną dyscyplinowania i samokontroli wyodrębnionych organizacyjnie i prawnie grup społecznych za względu na specyfikę realizowanych przez nie celów i warunki ich działania oraz wynikającą stąd potrzebę zróżnicowania wymagań w zakresie standardów zawodowych i „etycznych, jakie są stawiane uczestnikom danej grupy”²¹.

Grupa zawodowa kuratorów zawodowych posiada wyodrębnione, dwuinstancyjne sądownictwo dyscyplinarne. Sąd pierwszej instancji działa osobno dla każdego okręgu sądu okręgowego. Sąd dyscyplinarny drugiej instancji działa przy Ministrze Sprawiedliwości. Karami dyscyplinarnymi są: nagana, nagana z ostrzeżeniem, nagana z pozbawieniem możliwości uzyskania wyższego stopnia służbowego przez okres 2 lat, usunięcie z zajmowanego stanowiska oraz wydalenie ze służby kuratorskiej. Zgodnie z art. 52 u.k.s.

---

17 Ibidem, s. 135.

18 I. Lazari-Pawłowska, *Etyki zawodowe jako role społeczne*, w: A. Sarapata (red.), *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971, s. 64–67.

19 D. Bąk, *O możliwości kreowania etosu urzędnika*, w: D. Bąk (red.), *Etos urzędnika*, Warszawa 2007, s. 87.

20 J. Teichman, *Etyka społeczna. Podręcznik dla studentów*, Warszawa 2002, s. 123–126.

21 W. Koziulewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016, s. 15.

Uregulowania ogólne (dwuinstancyjność, kary) dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej kuratorów zawodowych nie odbiegają znacznie od uregulowań innych zawodów, gdzie taka odpowiedzialność jest przewidziana.

Kuratorzy zawodowi ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie obowiązków kuratora. Takie sformułowanie podstaw odpowiedzialności budzi wątpliwości interpretacyjne. Ma on bowiem charakter ogólny i nieostry²².

Uregulowanie to powinno zostać doprecyzowane o chociażby przykładowe wskazanie obowiązków, które kurator powinien realizować, niewątpliwie ułatwiłoby to prowadzenie postępowania.

Zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej innych grup zawodowych związanych z wymiarem sprawiedliwości jest określony w sposób bardziej precyzyjny. Przykładowo, sędzia i prokurator odpowiadają dyscyplinarnie za przewinienia służbowe, w tym za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienia godności urzędu²³.

Problematyczną kwestią jest ustalenie, jak rozumieć sformułowanie „obowiązki kuratora”, gdyż kurator sądowy jest pracownikiem sądu, zatem również ponosi odpowiedzialność pracowniczą. Wskazówką interpretacyjną może być wyrok z dnia 18 maja 2004 r. Naczelnego Sądu Administracyjnego²⁴, w którym sąd stwierdził, że

kuratorzy zawodowi ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną tylko wtedy, gdy naruszą obowiązki związane z wykonywaniem zawodu kuratora. Ustawa [o kuratorach sądowych – dopisek M.J.] w art. 1 czy art. 11 nie określa obowiązków kuratora zawodowego. Skoro sam ustawodawca w art. 52 ust. 1 ustawy ogranicza odpowiedzialność dyscyplinarną kuratora zawodowego do naruszenia przez niego obowiązków służbowych ustalonych ustawą, to nie ma podstaw do przyjęcia, aby mógł on być pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie, które jest poza zakresem wykonywania przez niego obowiązków służbowych.

Jako przykłady naruszenia obowiązków kuratora, które mogą skutkować pociągnięciem go do odpowiedzialności dyscyplinarnej (w zależności od okoliczności konkretnej sprawy), można wymienić naruszenie obowiązku wynikającego z art. 172 § 1 k.k.w.²⁵ (bezwzględne nawiązanie kontaktu ze skazanym, nad którym kuratorowi powierzono

22 A. Brudnoch, B. Grabowska-Moroz, *Status zawodowych kuratorów sądowych...*, s. 24.

23 Ibidem, s. 25.

24 Wyrok NSA z dnia 18 maja 2004 r., OSK 101/2004, Lex nr 146752.

25 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r., poz. 53, zwany dalej k.k.w.).

dozór) czy też z art. 14 § 1 k.k.w. (niewykonanie zarządzenia o zebraniu informacji o skazanym w drodze wywiadu środowiskowego)²⁶.

Zasadne byłoby poszerzenie zakresu odpowiedzialności kuratora zawodowego i opisanie jej tak jak w szerokokorozumianych zawodach prawniczych. Kurator zawodowy ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie obowiązków kuratora oraz uchybienie zasadom etycznym/złożonemu ślubowaniu. Tak sformułowany przepis pozwalałby na szersze pociągnięcie do odpowiedzialności.

Postępowanie dyscyplinarne kuratorów zawodowych jest w swojej specyfice bardzo podobne do postępowania karnego, dlatego ustawodawca do spraw nieuregulowanych w komentowanej ustawie, a odnoszących się do postępowania dyscyplinarnego, nakazał w sposób odpowiedni stosować przepisy Kodeksu postępowania karnego²⁷. Należy jednak podkreślić, że jest to stosowanie odpowiednie, tym samym przy stosowaniu ich należy uwzględnić odmienności wynikające z zasad, na podstawie których prowadzone jest postępowanie dyscyplinarne. „Postępowanie dyscyplinarne” należy rozumieć w sposób szeroki, obejmujący swoim zakresem także postępowanie wyjaśniające. Może powstać sytuacja, iż konkretnego problemu wynikającego z prowadzonego postępowania dyscyplinarnego nie da się rozstrzygnąć na podstawie ustawy o kuratorach sądowych czy też Kodeksu postępowania karnego. W takim przypadku należy zastosować, na podstawie art. 105 u.k.s., odpowiednie przepisy Kodeksu pracy²⁸. Brzmienie art. 105 u.k.s. wyraźnie wskazuje, że do kuratorów zawodowych oraz aplikantów kuratorskich we wszystkich sprawach nieuregulowanych w komentowanej ustawie stosuje się przepisy Kodeksu pracy²⁹.

Podmiotem uprawnionym do prowadzenia postępowania wyjaśniającego, poprzedzającego właściwe postępowanie dyscyplinarne przed sądem dyscyplinarnym, jest rzecznik dyscyplinarny. Ustawodawca zbyt lapidarnie uregulował tę instytucję. Ustawa określa, kto i na jaki okres powołuje ten podmiot, jednak milczy na temat odwołania rzecznika dyscyplinarnego, jak też jego rezygnacji, co może powodować problemy praktyczne. Skoro w jednym okręgu sądowym zostaje powołany jeden rzecznik dyscyplinarny, to problem pojawi się w sytuacji, gdy sprawa będzie jego bezpośrednio dotyczyć bądź będzie przebywał na długotrwałym zwolnieniu lekarskim. Należałoby zatem dokonać odpowiednich zmian legislacyjnych,

26 K. Stasiak, *Komentarz do art. 52*, w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, LexisNexis 2014, Lex (dostęp 6.04. 2021).

27 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1375, zwany dalej k.p.k.).

28 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r., poz. 1510).

29 K. Stasiak, *Komentarz do art. 66*, w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych...*

aby regulacje odnoszące się do postępowania dyscyplinarnego kuratorów sądowych miały charakter precyzyjny i wyczerpujący. Należałoby zastanowić się nad powołaniem zastępcy rzecznika dyscyplinarnego albo – w przypadku, gdy sprawa miałaby jego dotyczyć – nad możliwością przekazywania sprawy do prowadzenia rzecznikowi dyscyplinarnemu z innego okręgu sądowego. Zasadne byłoby również wprowadzenie zasad odwoływania rzecznika z pełnionej funkcji np. w sytuacji przebywania na długotrwałym zwolnieniu lekarskim.

Rzecznik dyscyplinarny wszczyna postępowanie wyjaśniające na żądanie prezesa sądu okręgowego. To prezes sądu jest organem, który decyduje o inicjacji postępowania, rzecznik dyscyplinarny samodzielnie nie ma do tego uprawnień, jest związany tym żądaniem. Podobnie sytuacja wygląda po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego przez rzecznika, gdyż to prezes sądu okręgowego dokonuje oceny materiału dowodowego zgromadzonego podczas postępowania wyjaśniającego i decyzja co do skierowania sprawy do sądu dyscyplinarnego leży wyłącznie w gestii prezesa sądu i jest dla rzecznika wiążąca. Nawet jeżeli nie zgadza się on ze stanowiskiem prezesa sądu, to zobowiązany jest do złożenia wniosku do sądu dyscyplinarnego o ukaranie, a następnie jego popieranie, co budzi wątpliwości.

Sprawę dyscyplinarną kuratora w pierwszej instancji rozpoznaje sąd dyscyplinarny funkcjonujący przy sądzie okręgowym właściwym ze względu na obszar pełnienia służby przez kuratora. Sąd dyscyplinarny orzeka w składzie trzyosobowym. Członkami sądu dyscyplinarnego mogą być wszyscy kuratorzy zawodowi, z zastrzeżeniem, że w pierwszej instancji orzekać mogą jedynie kuratorzy zawodowi pełniący służbę w danym okręgu sądu okręgowego. Jedynym warunkiem, by zostać członkiem sądu dyscyplinarnego, jest bycie kuratorem zawodowym, bez względu na

stopień służbowy, staż pracy, dotychczasowe doświadczenie lub osiągnięcia zawodowe. Członkiem sądu dyscyplinarnego teoretycznie może zostać także osoba, która wcześniej była karana dyscyplinarnie. W tym przypadku dużo zależy od właściwej decyzji okręgowego zgromadzenia kuratorów, które takich osób może nie wybrać do sądu dyscyplinarnego. Nie ma przeszkód ustawowych do tego, aby jeden z kuratorów mógł być wybrany członkiem sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji i jednocześnie członkiem sądu dyscyplinarnego drugiej instancji. Jednak tego rodzaju sytuacja może powodować dużo komplikacji dlatego należałoby tego unikać³⁰.

Podobnie jak w przypadku rzecznika dyscyplinarnego, tak w przypadku członka sądu dyscyplinarnego ustawodawca nie przewidział możliwości odwołania go przed upływem kadencji. Zgodnie z art. 56 ust 2 u.k.s. składowi sądu dyscyplinarnego

30 K. Stasiak, *Komentarz do art. 54*, w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych...*

przewodniczy kurator najstarszy służbą. Członkowie sądu dyscyplinarnego są niezawisli i podlegają tylko ustawom³¹.

Przebieg postępowania dyscyplinarnego

Rzecznik dyscyplinarny przeprowadza postępowanie wyjaśniające, jeżeli prezes sądu okręgowego od niego tego zażąda³². Wydaje postanowienie na podstawie art. 303 k.p.k. w zw. z art. 66 u.k.s. Przed tym jednak, zgodnie z art. 68 ust. 2 u.k.s., konieczne jest złożenie wyjaśnień przez kuratora, którego to postępowanie dotyczy. Zgodnie z przepisami rzecznik dyscyplinarny nie może wszcząć postępowania wyjaśniającego, jeżeli minął miesiąc od dnia uzyskania pisemnego zawiadomienia o popełnieniu czynu uzasadniającego odpowiedzialność dyscyplinarną, ani też po roku od popełnienia tego czynu³³. Za początek biegu terminu należy uznać datę wpłynięcia zawiadomienia do sądu okręgowego. W praktyce takim zawiadomieniem może być np. odpowiednie pismo przełożonego kuratora zawodowego, protokół z kontroli tego kuratora lub też pisemna skarga na kuratora³⁴. Termin przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu, jeżeli kurator z powodu nieobecności w pracy nie ma możliwości złożenia wyjaśnień. Ustawodawca nie określił, o jaki rodzaj nieobecności tutaj chodzi, zatem każda nieobecność, usprawiedliwiona czy nie, będzie skutkowałą przerwaniem biegu przedawnienia.

Do postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez rzecznika dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego, zwłaszcza dotyczące dowodów, ich gromadzenia oraz oceny, natomiast nie ma podstaw do stosowania jakichkolwiek środków przymusu. W związku z tym są ograniczone możliwości przesłuchania w charakterze świadka osoby, która nie jest pracownikiem sądu.

Rzecznik dyscyplinarny jest jedyną osobą uprawnioną do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, a razem z nim przesyła sądowi akta postępowania wyjaśniającego wraz z załącznikami oraz odpisem wniosku dla obwinionego. Przewodniczący składu orzekającego dokonuje wstępnej kontroli wniosku pod kątem wymagań formalnych. Jakikolwiek brak skutkuje wydaniem zarządzenia o zwrocie wniosku rzecznikowi dyscyplinarnemu i uzupełnieniu braków formalnych w terminie 7 dni.

31 Art. 57 u.k.s.

32 Art. 58 ust. 3 u.k.s.

33 Art. 68 u.k.s.

34 K. Stasiak, *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 357.

Zasada, że sąd dyscyplinarny wszczyna postępowanie dyscyplinarne z dniem zgłoszenia wniosku przez rzecznika dyscyplinarnego, może powodować pewne trudności z dotrzymaniem tego terminu. Po złożeniu przez rzecznika wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego prezes sądu okręgowego wyznacza 3-osobowy skład sądu dyscyplinarnego, wraz z przewodniczącym, następnie je o tym zawiadamia. Następnie dokumentacja trafia do przewodniczącego składu orzekającego i dopiero wówczas może zostać podjęta decyzja o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego. Wszystkie te czynności zajmują czas, dlatego też powinno dojść do przerwania przepisu i wskazania, że postępowanie dyscyplinarne winno zostać wszczęte niezwłocznie po wpłynięciu wniosku rzecznika dyscyplinarnego, a nie jak do tej pory, iż wszczęcie następuje w dniu wpłynięcia wniosku. Wpłynięcie wniosku rzecznika dyscyplinarnego obliguje sąd dyscyplinarny do wszczęcia postępowania, ustawodawca nie dał więc możliwości podjęcia innej decyzji.

Nie jest to decyzja prawotwórcza, ale potwierdza ona jedynie obowiązek, który nakłada na sąd ustawa, zatem nie wydaje się uzasadnione, aby taką decyzję musiał podejmować cały sąd, i byłoby wystarczające, gdyby przewodniczący składu orzekającego wydał stosowne postanowienie. Sąd dyscyplinarny przed wydaniem orzeczenia kończącego sprawę ma obowiązek przeprowadzić rozprawę. Na rozprawę powinny zostać wezwane strony postępowania dyscyplinarnego, tj. rzecznik dyscyplinarny i obwiniony. Jeżeli obwiniony ma obrońcę, to sąd ma obowiązek także jego wezwać na rozprawę. W trakcie rozprawy sąd dyscyplinarny wysłuchuje wymienione osoby, a także rozpatruje inne dowody mające znaczenie w sprawie. Sąd dyscyplinarny nie może odstąpić od wysłuchania żadnej z tych osób, chyba że obwiniony lub jego obrońca bez usprawiedliwienia nie stawią się na rozprawę. Jeżeli ich niestawiennictwo jest usprawiedliwione, sąd powinien odroczyć rozprawę, aby móc ich wysłuchać na kolejnej rozprawie. Jeżeli zaś ich niestawiennictwo nie jest usprawiedliwione, to sąd może wydać orzeczenie bez konieczności ich wysłuchania. Jest to rozwiązanie słuszne, gdyż dyscyplinuje strony postępowania dyscyplinarnego, a poza tym zapobiega celowemu przedłużaniu tego postępowania, aby uniemożliwić ostateczne jego rozstrzygnięcie³⁵.

Sąd dyscyplinarny po zamknięciu przewodu sądowego oraz po wysłuchaniu głosu niezwłocznie przystępuje do narady. Ustawa o kuratorach sądowych nakłada obowiązek doręczenia stronom orzeczenia wraz z uzasadnieniem w terminie 7 dni. Każdej ze stron przysługuje prawo wniesienia odwołania od orzeczenia sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji do sądu dyscyplinarnego drugiej instancji. W odwołaniu skarżyć można zarówno całość, jak i część orzeczenia. Termin na wniesienie

35 K. Stasiak, *Komentarz do art. 61*, w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych...*

odwołania został określony na 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia wraz z uzasadnieniem³⁶. Termin ten jest liczony odrębnie dla każdej ze stron.

Od orzeczenia sądu dyscyplinarnego drugiej instancji przysługuje jeszcze odwołanie do Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Do rozpatrywania tego odwołania Sąd Apelacyjny w Warszawie stosuje przepisy kodeksu postępowania cywilnego o apelacji³⁷.

Wydaje się, że takie rozwiązanie może nastroczać pewne problemy, gdyż sąd dyscyplinarny, rozpatrując sprawę dyscyplinarną, poza ustawą o kuratorach sądowych, w sprawach nieuregulowanych stosuje odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Procedura karna zaś różni się od procedury cywilnej³⁸.

Wnioski

Istotnym zagadnieniem, które niewątpliwie wpływa na zainteresowanie sądownictwem dyscyplinarnym danej grupy zawodowej, jest liczba i częstotliwość spraw, które podlegają orzecznictwu takich organów. Po analizie przepisów, literatury, doktryny i orzecznictwa można dojść do wniosku, że uregulowania dotyczące sądownictwa dyscyplinarnego mają pewne luki, mogące powodować problemy praktyczne.

Pierwszą wskazywaną sytuacją jest luka w przepisach dotycząca niemożności odwołania rzecznika dyscyplinarnego, jak i członków sądu dyscyplinarnego. W praktyce może prowadzić to do sytuacji, w której rzecznik będzie zobowiązany do prowadzenia własnej sprawy. Stosując jednak odpowiednio przepisy k.p.k., taka sytuacja jest niedopuszczalna z uwagi na art. 40 k.p.k. Pytanie jednak brzmi, co należałoby zrobić, skoro w danym okręgu mamy jednego rzecznika dyscyplinarnego, którego *de facto* nie możemy odwołać ani zastąpić inną osobą. Jedynym rozwiązaniem byłaby rezygnacja rzecznika dyscyplinarnego, ale z drugiej strony nie ma narzędzi prawnych zmuszających go do tego. Można byłoby zastanowić się nad odpowiednim zastosowaniem art. 43 k.p.k. – dotyczącego sytuacji, w której doszło do wyłączenia wszystkich sędziów od rozpoznania danej sprawy, więc nie ma sędziów, którzy mogliby orzekać. Wtedy to sąd wyższego rzędu przekazując sprawę innemu sądowi równorzędnemu do prowadzenia. Analogicznie można by zastosować to rozwiązanie do rzecznika, by Minister Sprawiedliwości wyznaczył innego

---

³⁶ Art. 63 u.k.s.

³⁷ Art. 65 ust. 2 u.k.s.

³⁸ K. Stasiak, *Komentarz do art. 65*, w: T. Jedynak, K. Stasiak (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych...*

rzecznika do prowadzenia sprawy. Mógłby jednak pojawić się problem, gdyby ten urzędujący rzecznik nie chciał zrezygnować ze swojej funkcji i chciałby prowadzić swoją sprawę, wtedy należałoby rozważyć przekazanie sprawy innemu rzecznikowi z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości. Takie rozwiązanie nasuwa jednak pytanie, który organ miałby dokonać przekazania.

W przypadku członka sądu dyscyplinarnego sytuacja jest łatwiejsza, gdyż można go wyłączyć ze składu, powołując się właśnie na odpowiednie stosowanie k.p.k. i wyznaczyć kolejnego członka do prowadzenia sprawy.

Kolejną problematyczną kwestią wyłaniającą się po lekturze przepisów ustawy o kuratorach zawodowych jest jednoznaczne stwierdzenie w ustawie, że rzecznik może wszcząć postępowanie wyłącznie na żądanie prezesa sądu okręgowego i nawet jeżeli sam nie widzi podstaw do wniesienia sprawy do sądu dyscyplinarnego, a prezes sądu mu to nakazuje, to nie ma możliwości podjęcia swobodnej decyzji w tym zakresie. Rola rzecznika co do podjęcia decyzji o prowadzeniu postępowania jest zatem iluzoryczna. Problematyczna może być sytuacja, gdy rzecznik uznał, że nie ma podstaw do prowadzenia postępowania dyscyplinarnego przeciwko oznaczonemu kuratorowi, a następnie prezes sądu okręgowego nakazał wniesienie wniosku. Rzecznik jest związany tym wnioskiem i nawet jeżeli się z nim nie zgadza, musi go popierać przed sądem. Taka sytuacja rodzi niebezpieczeństwo nienależytego wykonywania swoich obowiązków przez rzecznika dyscyplinarnego, ponieważ będzie dokonywał czynności w jego odczuciu niesprawiedliwych, gdyż jego zdaniem obwiniony jest niewinny, a musi oskarżać go przed sądem dyscyplinarnym. Zasadne byłoby zatem powoływanie co najmniej dwóch rzeczników dyscyplinarnych w danym sądzie okręgowym, by prezes sądu mógł do prowadzenia sprawy wybrać innego rzecznika niż ten, który pierwotnie nie widział podstaw do wniesienia wniosku do sądu dyscyplinarnego – analogiczne rozwiązanie istnieje w prawie o szkolnictwie wyższym³⁹.

Przedstawione wątpliwości mogą nie mieć praktycznego znaczenia, gdy przeanalizuje się statystyki spraw dyscyplinarnych kuratorów zawodowych. Zgodnie z opracowaniem P. Pomianowskiego, T. Lewińskiego i W. Kruszyńskiego⁴⁰ dochodzi się do wniosku, że takie sprawy mają marginalne znaczenie. W 2013 roku w całej Polsce przed sądem dyscyplinarnym było wszczętych 17 spraw, prawomocnym orzeczeniem zakończyło się 14 spraw, natomiast prawomocnym ukaraniem zakończyło się 11 spraw. W 2015 roku sytuacja przedstawiała się następująco: wszczętych spraw było łącznie 12; prawomocnym orzeczeniem zakończyło się 15 spraw,

39 Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r., poz. 574).

40 P. Pomianowski, T. Lewiński, W. Kruszyński, *Orzecznictwo organów dyscyplinarnych...*, s. 93.

natomiast 12 zakończyło się prawomocnym ukaraniem. Taka sytuacja sprawia, że postępowanie dyscyplinarne kuratorów sądowych ma marginalne znaczenie, co może wynikać z ograniczenia tej odpowiedzialności jedynie do naruszenia obowiązków, co – jak zostało wykazane – jest trudne do zakwalifikowania. Pozostałe zawody zaufania publicznego mają wskazany szerszy katalog odpowiedzialności rozciągający się m.in. na zasady etyki zawodowej, które funkcjonują przy kuratorach zawodowych, ale *de facto* nie mają znaczenia w odniesieniu postępowania dyscyplinarnego. Są one pewnymi wskazaniem moralnymi, które należy przestrzegać, jednak ich nieprzestrzeganie nie doprowadzi do powstania sankcji prawnych.

Postępowania dyscyplinarne w odniesieniu do kuratorów sądowych nie są prowadzone z częstotliwością porównywalną do innych zawodów. Wątpliwość może budzić zatem utrzymywanie sądów dyscyplinarnych przy każdym sądzie okręgowym, skoro w blisko połowie z nich w okresie objętym badaniem nie prowadzono żadnego postępowania dyscyplinarnego⁴¹.

Bibliografia

- Bałandynowicz A., *Sposób postępowania resocjalizacyjnego wobec skazanych w warunkach kurateli*, w: F. Kozaczuk (red.), *Resocjalizacja instytucjonalna. Perspektywy i zagrożenia*, Rzeszów 2004.
- Bąk D., *O możliwości kreowania etosu urzędnika*, w: D. Bąk (red.), *Etos urzędnika*, Warszawa 2007.
- Brzeziński J., Chyrowicz B., Poznaniak W., Toeplitz-Winiewska M., *Etyka zawodowa psychologa*, Warszawa 2008.
- Brudnoch A., Grabowska-Moroz B., *Status zawodowych kuratorów sądowych w polskim wymiarze sprawiedliwości*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Analizy i rekomendacje 2016, nr 3, www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2017/01/HFPC_analizy_I_rekomendacje_3_2016_Kuratorzy.pdf.
- Ereciński T., Kudowski J., Iwułski J. (red.), *Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądowniczej*, Warszawa 2002.
- Gromek K., *Kuratorzy sądowi. Komentarz*, Warszawa 2005.
- Jedynak T., Stasiak K. (red.), *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, LexisNexis 2014.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016.
- Kusztal J., *Podstawy prawne kurateli sądowej*, w: B. Zinkiewicz (red.), *Współczesna kuratela sądowa (wybrane zagadnienia)*, Mysłowice 2006.
- Lazari-Pawłowska I., *Etyka zawodowa bez kodeksu*, „Etyka” 1994, nr 27.

---

⁴¹ Ibidem.

- Lazari-Pawłowska I., *Etyki zawodowe jako role społeczne*, w: A. Sarapata (red.), *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971.
- Matuszak M., *Etyka zawodowa – wyzwanie nowych czasów?*, „Nowe Państwo” 2010, nr 12.
- Nanowska K., *Etyczne dylematy w praktyce zawodowej kuratorów sądowych*, „Edukacja Humanistyczna” 2019, nr 1.
- Pomianowski P., Lewiński T., Kruszyński W., *Orzecznictwo organów dyscyplinarnych w wybranych zawodach zaufania publicznego*, Warszawa 2016, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/17792/Orzecznictwo_organow_dyscyplinarnych_w_w.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Samek A., *Kodeks etyki kuratora sądowego – od kwalifikacji moralnych do kompetencji etycznych*, „Probacja” 2013, nr 2.
- Stasiorowski S., *Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna sądowego kuratora zawodowego*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2012, nr 1.
- Teichman J., *Etyka społeczna. Podręcznik dla studentów*, Warszawa 2002.

Disciplinary liability of probation officers

Abstract

Probation officers perform a weighty task, which requires appropriate qualifications and personal predispositions, because they are responsible for the resocialization of their charges. A probation officer must have appropriate moral criteria, and a violation of his duties is subject to disciplinary liability, which lies at the core of this article. It presents the principles of disciplinary judiciary and focuses on existing practical problems related to the incompleteness of legal regulations. The research method used in the article involves investigation of the law in force.

Keywords: probation officers, disciplinary proceedings

CYTOWANIE

Jasińska M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna kuratorów sądowych*, „Acta Iuris Stetinensis” 2022, nr 4 (vol. 40), 57–70, DOI: 10.18276/ais.2022.40-04.